

Návrhy riešení na zníženia negatívnych dopadov krízy spojenej s ochorením COVID 19 na samosprávnú kultúru

ÚVOD

Opatrenia vlády SR v súvislosti so šírením koronavírusu sa dotkli zásadným spôsobom aj samosprávnej kultúry. Podľa rýchleho prieskumu medzi členmi AKIS bude mať zachovanie **súčasného stavu** do 31.8. **vážne následky**. Rozhodnutím o zatvorení prevádzok – nemožnosť realizovať svoju hlavnú činnosť, ktorou je organizácia kultúrnych, osvetových a spoločenských podujatí - sa úplne paralyzovala činnosť kultúrnych zariadení. Keďže tieto organizácie pôsobia ako **subjekty verejnej správy, nie sú pre nich určené ani balíčky vlády** na podporu zamestnanosti ekonomicky činných subjektov.

Časť týchto subjektov pôsobí ako príspevková či rozpočtová organizácia mesta, a teda ich rozpočet tvorí dotácia mesta a vlastné príjmy. Percentuálny podiel je rôzny, ale ide spravidla o minimálne 50 % podiel vlastných príjmov. Tieto momentálne úplne absentujú, čo môže mať za následok v rýchlej dobe **platobnú neschopnosť** týchto subjektov, čím sa dostanú do situácie, kedy budú musieť pristúpiť k prepúšťaniu zamestnancov. Zákonom nariadený zákaz organizovania spoločných podujatí a uzavretie prevádzok obchodov a služieb má za následok okamžitú stratu plánovaných príjmov kultúrnych zariadení.

Stručná charakteristika ďalších problémových oblastí:

1. **Príjmy z kultúrnych programov:** Tu došlo k okamžitému výpadku 100% príjmov s výhľadom, že ak by k zrušeniu tohto nariadenia došlo k 31. 8. 2020 predpokladáme v lepšom prípade ročný výpadok na úrovni 55 % celoročného rozpočtu.
2. **Príjmy z krátkodobého prenájmu:** Momentálne došlo tiež k 100% výpadku. V prípade zmeny stavu k 31. 8. 2020 predpokladáme výpadok na úrovni 50% celoročného rozpočtu príjmov z krátkodobých prenájmov.
3. **Príjmy z dlhodobých nájmov:** Tu momentálne predpokladáme problémy s vplyvom na cash flow, nakoľko ako správcovia priestorov budeme pravdepodobne nútení našim nájomcom poskytnúť dlhšiu dobu splatnosti, aj to len v prípade, že zákonom nebude štátom stanovená výška ďalšej zľavy pre subjekty, ktoré sú u nás dlhodobo v nájme a na základe príslušných opatrení nemôžu vykonávať svoju podnikateľskú činnosť.
4. **Príjmy od samospráv / zriaďovateľa:** Celá tato situácia sa odzrkadľuje aj v príjmoch samospráv, ktoré budú hľadať financie na svoju činnosť a veľmi pravdepodobné je krátenie financií na kultúru. Predpokladáme pokles o 20-25%, ale pravdepodobne sa to odrazí aj na regulácii platov zamestnancov, keďže pomoc od štátu nie je určená pre subjekty verejnej správy.
5. **Príjmy z kina:** Viaceré samosprávne kultúry prevádzkujú kiná, ktorých tržby sa zo dňa na deň prepádli na nulu, pričom kiná budú musieť nútene zrušiť priemerne 150 plánovaných projekcií. Kiná sa snažia zachovať zamestnanosť aspoň pre dramaturgov, všetky pozície, ktoré sú na dohody sú momentálne bez príjmu. Prevádzkovatelia zatiaľ znášajú všetky fixné náklady, ktoré

kiná majú. Niektoré očakávajú aj výpadky z bufetov či nájmov, ktoré sa viažu k prevádzke kina. Kiná sú pripravené ihneď po skončení karanténnych opatrení nabehnúť na prevádzku, avšak očakávame len pozvoľný návrat divákov. Oceňujeme dlhodobý nastavený podporný mechanizmus AVF, ktorý umožňuje získavať podporu na uvádzanie slovenských filmov, ako aj prípadné pôžičky a dotácie na modernizáciu.

6. **Absencia rýchlych opatrení štátu na podporu zamestnanosti:** Nemožnosť žiadať o finančné príspevky na mzdy, nakoľko sa jedná väčšinou o subjekty verejnej správy.

Niektorí členovia AKIS avizujú problémy s **čerpaním grantov**, ktoré nie sú schopní realizovať z dôvodu aktuálnej situácie či prípadného nedostatočného spolufinancovania pri realizácii ihneď po nariadenej uzávere kultúrnych zariadení. **Zrušené** boli a aj budú **stovky** menších, stredných a veľkých **podujatí**, čo má následky nielen smerom k činnosti samosprávnej kultúry, ale aj k vystupujúcim umelcom, firmám, zabezpečujúcimi technickú stránku podujatí a samozrejme verejnosti, ktorá prichádza o kultúrny zážitok.

V bližšie **neurčenom rozsahu sú ohrozené aj pracovné miesta**, pričom toto ohrozenie rastie s časom, počas ktorého trvá zákaz konania kultúrnych podujatí. Predpokladáme, že toto obmedzenie bude patriť medzi najdlhšie trvajúce, vzhľadom na charakter ochorenia. Aj preto budú následky na náš sektor jedny z najhorších a je potrebné sa nimi vážne zaoberať. V priamom dôsledku sa to bude týkať veľkého počtu zamestnancov miestnej kultúry a sekundárne aj profesionálnej kultúry, kde sa výraznou mierou okliešťujú výjazdové predstavenia divadelných, tanečných a hudobných umelcov.

Našou predstavou je jednotný postup pri zavádzaní opatrení v samosprávnej kultúre. To v praxi znamená, že ministerstvo kultúry ako garant vydá usmernenie záväzné pre miestnu a územnú samosprávu týkajúce sa zavádzaných opatrení. Jednotné percentuálne zníženie príspevku zriaďovateľa na základe vývoja podielových daní, k tomu prispôsobené krátenie miezd, atď.

Pre samosprávu kultúru je veľmi dôležité, aby zavádzané opatrenia boli jednotné pre celé územie Slovenska.

NÁVRH OPATRENÍ

V súhrne našich opatrení sú tie, ktoré riešia aktuálnu situáciu, ale aj viaceré ďalšie, ktorých úlohou je naštartovať oblasť kultúry prostredníctvom rôznych zmysluplných stimulov. **Nechceme sa totiž sústrediť len na okamžité riešenia**, ale zároveň vnímame túto situáciu ako príležitosť na prijatie opatrení, ktoré pomôžu rozvoju nielen samosprávnej kultúre aj v nasledujúcich rokoch.

Opatrenie 1:

V období krízových opatrení udržať zamestnanosť na úrovni pred krízy a priemernú výšku miezd v samosprávnej kultúre aspoň na úrovni 85% plánovaných mesačných miezd v roku 2020

Odôvodnenie:

Sme si vedomí, že súčasná doba neumožňuje udržať výšku miezd na úrovni pred krízy. Napriek tomu považujeme za nutné zabezpečiť zamestnancom v samosprávnej kultúre dostatok prostriedkov na ich život. **Pozície kultúrnych referentov, technikov a prevádzkových zamestnancov patria medzi tie, pri ktorých sa mzdy pohybujú hlboko pod priemerom mzdy v národnom hospodárstve** (<https://www.platy.sk/platy/umenie-a-kultura/kulturny-referent>). Aj preto sme presvedčení, že je potrebné sociálnymi opatreniami prioritne chrániť osoby s najnižšími príjmami. Rovnako navrhujeme zväziť možnosť odkladu odvodovej povinnosti zamestnávateľov vo verejnom sektore a umožnenie prerušenia paušálnych platieb za energie do ukončenia karanténnych opatrení. To všetko nám pomôže prežiť v tomto období.

Očakávania:

Vzhľadom na predpoklad, že obmedzenia potrvajú max. do konca roka sa týmto opatrením podarí zachovať kvalifikovanú pracovnú silu v samosprávnej kultúre, čo uľahčí jej rozbehnutie v pokrízovom období.

Opatrenie 2:

Zabezpečiť automatický prenos schválených a nevyužitých dotácií z FPU na nasledujúci rok (ak je to relevantné) a navýšenie rozpočtu FPU na rok 2021 minimálne o výšku takto prenesených dotácií

Odôvodnenie:

Ako sme uviedli, viacerí členovia avizujú problémy s čerpaním grantov, spôsobené výpadkom prostriedkov na spolufinancovanie, ako aj samotným zákazom kultúrnym akcií. Navrhujeme, aby už schválené granty na FPU bolo možné preniesť do ďalšieho roka (ak je to relevantné) a zároveň navrhujeme navýšenie prostriedkov FPU v roku 2021.

Očakávania:

Po výpadku v roku 2020 by toto riešenie umožnilo pre ďalší rok nielen lepšiu prípravu na spolufinancovanie už schválených grantov a zároveň prípravu nových pre rok 2021. To umožní

dynamický štart v budúcom roku. Navýšenie prostriedkov FPU pre rok 2021 považujeme za nutný krok nielen z pohľadu samosprávnej kultúry, ale aj iných aktérov.

Opatrenie 3:

Vytvoriť systém kultúrnych poukážok pre zamestnancov s podporou štátu, ktorý zvýši dopyt po kultúrnych aktivitách po ukončení krízy

Odôvodnenie:

Okrem navýšenia podpory pre FPU považujeme za nutné vytvoriť systém, ktorý stimuluje dopyt po kultúrnych podujatiach po skončení krízy. Významne ohrozené sú dnes všetky aktivity, kde sa bežne vyberá vstupné, pričom ide najmä o performatívne umenie, kiná a múzeá (resp. galérie). Navrhujeme, aby vznikol systém podpory účasti zamestnancov na kultúrnych podujatiach formou kultúrnych poukážok, ktoré vzniknú kombináciou príspevku zo sociálneho fondu, príspevku zamestnávateľa a štátneho príspevku, a ktorých využívanie bude nastavené tak, aby bolo akceptovateľné pre zamestnávateľov a motivačné pre zamestnancov, obdobne ako je to v prípade rekreačných alebo športových poukazov.

Očakávania:

Týmto opatrením chceme podporiť dopyt po kultúrnych podujatiach. Predpokladáme, že po ukončení opatrení bude záujem o kultúru stúpať len pomaly, a to v dôsledku obáv o zdravie a zároveň zhoršenej sociálnej a ekonomickej situácie obyvateľstva.

Opatrenie 4:

Zníženie DPH na kultúrne podujatia

Odôvodnenie:

So zníženou sadzbou DPH sa stretávame pri knihách, avšak sme presvedčení, že je potrebné zníženú sadzbu DPH aplikovať na kultúrne odvetvie ako celok.

Očakávania:

Pre samosprávnú kultúru to prinesie zníženie nákladov na konanie podujatí, ako aj zvýšené príjmy. Zníženie DPH prinesie viac prostriedkov pre umelcov, ako aj organizátorov, prípadne nižšiu cenu vstupného tým pádom širší okruh návštevníkov a pomôže im znovu rozbehnúť činnosť.

Opatrenie 5:

Zmeny v školských kultúrnych poukazoch a predĺženie ich platnosti

Odôvodnenie:

Navrhujeme navýšenie počtu kultúrnych poukazov (vrátane tých, ktoré sú použiteľné pre kino) a zmenu možnosti ich využívania tak, aby boli využiteľné len v registrovaných zariadeniach, ktoré spĺňajú podmienku, že sú určené prioritne pre účely kultúrneho vyžitia (kultúrne domy, divadlá, kiná, múzeá, galérie, nezávislé kultúrne centrá, amfiteátre a pod.). Rovnako navrhujeme predĺžiť platnosť o obdobie,

počas ktorého bude oficiálne platiť zákaz konania hromadných kultúrnych podujatí. Skvalitniť proces certifikácie programov, zariadení a subjektov, ktoré sú oprávnené prijímať kultúrne poukazy. Ako negatívny príklad, ktorému chceme predchádzať, uvedieme skúseností v realizovaní kultúrnych podujatí za kultúrne poukazy v telocvičniach základných a stredných základných škôl.

Očakávania:

Opatrenie prinesie ekonomický efekt v podobne príjmov z nájmov pre kultúrne zariadenia a zároveň zvýši kvalitu a kultúrnosť detí a mládeže. Dnes sa opakovane stretávame, že táto cieľová skupina nemá správne návyky a nevie sa správať v kultúrnych zariadeniach, k čomu prispieva aj štát umožnením realizácie týchto podujatí v nevhodných priestoroch.

Opatrenie 6:

Zmeniť systém uzatvárania dohôd o vykonaní práce tak, aby aj nezamestnané osoby evidované na úrade práce mohli vykonávať činnosť na dohodu v oblasti kultúry v sume do 160 € mesačne bez obmedzenia počtu dní (momentálne obmedzenie na 40 dní)

Odôvodnenie:

Kultúrne služby občas vyžadujú angažovanie osôb, ktoré pracujú na príležitostné dohody. Príkladom sú uvádzači, pomocní technickí pracovníci, prípadne sezónni sprievodcovia v múzeách, pracujúci napr. len počas víkendov a sviatkov. Práve týmito zamestnancami sa snažíme racionalizovať stav zamestnancov, keď nie je potrebné, aby boli zamestnaní na normálny pracovný úväzok. V prípade, že tieto osoby sú nezamestnané a práca v kultúre im môže pomôcť zlepšiť ich finančnú situáciu menším príjmom, sú štátom obmedzovaní na 40 pracovných dní v roku, pričom za pracovný deň sa považuje aj to, ak odpracujú čo i len jednu hodinu denne. Je paradoxné, že potom sú takýto ľudia nahrádzaní zamestnanými alebo seniormi, ktorých sa takého obmedzenie netýka.

Očakávania:

Realizácia tohto opatrenia napomôže k zlepšeniu sociálnej situácie nezamestnaných.

Opatrenie 7:

Zvýšiť podporu nákupov knižničných jednotiek do knižníc a podujatí za účasti autorov v rokoch 2020 - 2021

Odôvodnenie:

Podporujeme tento krok, ktorý avizuje FPU pre tento rok a navrhujeme jeho pokračovanie aj v budúcom. Prvou položkou, ktorá bola v samosprávnej kultúre škrtná boli nákupy nových kníh. Pre činnosť knižníc považujeme toto opatrenie za mimoriadne dôležité. Rovnako navrhujeme najšť spôsob, ako podporiť záujem knižníc o predplatné kvalitných vedeckých, vedecko - popularizačných a umeleckých periodík (Historická revue, Literárny týždenník, Tvorba, Bublina atď.). Zároveň navrhujeme prioritne podporovať také knižničné podujatia, na ktorých budú prítomní súčasní autori.

Očakávania:

Tento krok napomôže všetkým stranám. Knižniciam prinesie knihy, vydavateľstvám, predajcom a autorom príjmy.

Opatrenie 8:**Ukončiť a vyhodnotiť pasportizáciu kultúrnych domov na Slovensku****Odôvodnenie:**

AKIS v minulosti inicioval a NOC momentálne realizuje pasportizáciu samosprávnej kultúrnej infraštruktúry na Slovensku. Tento proces je nutné dokončiť a kvalitne vyhodnotiť ešte v tomto roku, aby sa po prvýkrát od roku 1989 zistil reálny stav v tejto oblasti a prijali sa účinné opatrenia na jeho zlepšenie.

Očakávania:

Od pasportizácie očakávame zistenie skutočného stavu kultúrnych zariadení na území Slovenska a následné prijatie ďalších opatrení na zlepšenie stavu kultúrnej infraštruktúry, vedúce k rozvoju kultúry vo všetkých častiach Slovenska.

Opatrenie 9:**Využiť prostriedky EÚ aj na modernizácie kultúrnych domov a amfiteátrov tak, aby v dlhodobom horizonte malo každé mesto aspoň jeden dôstojný a moderný kultúrny stánok****Odôvodnenie:**

Predpokladáme, že pasportizácia preukáže značnú zanedbanosť kultúrnej infraštruktúry miest a obcí. Považujeme za mimoriadne potrebné, aby sa táto oblasť zaradila medzi priority Ministerstva kultúry a sme presvedčení, že z dlhodobého hľadiska prinesie aj ekonomické benefity pre spoločnosť. Zároveň máme skúsenosť, že vedenie samospráv je ochotnejšie vstupovať do projektov vtedy, keď je ich potrebné len spolufinancovať a je pre ne zabezpečené majoritné externé financovanie.

Očakávania:

Vynovené priestory majú potenciál slúžiť nielen pre ich majiteľov, t.j. samosprávu, ale aj pre iné subjekty, ktoré v mestách a obciach neraz realizujú rôzne aktivity. Rovnako dôjde k stimulu v rámci hospodárstva, keďže stúpne dopyt po technickom vybavení, po zakúpení nového mobiliáru a menších stavebných úpravách.

Opatrenie 10:

Vytvoriť podmienky pre vzdelávanie detí a mládeže v oblasti súčasných kreatívnych činností v priestoroch samosprávnych kultúrnych centier (audio a video štúdiá, skúšobne, klubovne, ateliéry a pod.) prostredníctvom finančnej podpory štátu

Odôvodnenie:

Toto opatrenie nadväzuje na Opatrenie 9. Súčasná doba vyžaduje aj od samosprávnej kultúry nové prístupy k svojej činnosti a napĺňanie jej obsahu v súlade s novými trendami v práci s mládežou. Vnímame ako svoju dlhodobú úlohu prácu s rizikovou skupinou detí a mládeže, avšak na uvedené je potrebné vytvoriť podmienky. Vytvorenie štúdií, skúšobní, klubovní, ateliérov a ďalších vhodných priestorov v renovovaných kultúrnych domoch podporí rast záujmu o kultúru a podchytí talentované deti a mládež už v čo najskoršom období a vytvorí tak potenciál na ich budúce zamestnanie v kreatívnom priemysle.

Očakávania:

Vznik novej infraštruktúry (z EÚ fondov) umožní lepšie prepojenia samosprávnej a nezávislej kultúry s verejnosťou. Vzniknuté štúdiá môžu byť využívané viacerými subjektmi v rámci ich vlastných projektov. Ich umiestnenie v objektoch vo vlastníctve samospráv zabezpečí dlhodobú udržateľnosť tohto návrhu. Podporí sa tak činnosť viacerých kultúrnych aktérov v území, čo vytvorí predpoklad synergického efektu, ktorý v miestnej kultúre absentuje.

Opatrenie 11:

Naštartovať proces vzdelávania zamestnancov samosprávnych kultúrnych stredísk prostredníctvom NOC a nezávislých vzdelávacích kultúrnych inštitúcií a združení

Odôvodnenie:

Aj súčasná situácia naznačuje, že medzi zamestnancami v samosprávnej kultúre a nezávislým sektorom dochádza dlhodobo k prehľbovaniu rozdielu v znalostiach. Vzdelávaniu referentov, technických pracovníkov a manažérov v oblasti samosprávnej kultúry sa dlhodobo nevenuje náležitá pozornosť. Navrhujeme, aby sa táto činnosť stala jednou z priorít NOC a zároveň zo strany FPU vznikol dopyt po projektoch, ktoré by v oblasti vzdelávania a výmeny skúseností prepojili samosprávnú kultúru a nezávislý sektor. Vzdelávacie aktivity pre pracovníkov v kultúre by bolo rozumné realizovať aj v tomto krízovom období formou e-learning online. AKIS vie byť v tomto nápomocná pri výbere lektorov z oblasti vzdelávania technických zručností (práca osvetľovačov, zvukárov, videotechnikov, prevádzkových pracovníkov).

Očakávania:

Zmyslom tejto aktivity je zvýšenie odbornej vybavenosti zamestnancov v samosprávnej kultúre, a tým zefektívnenie jej práce, prejavujúce sa v inovatívnych aktivitách, projektoch a celkovej modernizácii. Zároveň vznikne zmysluplná zamestnanosť pracovníkov v tomto krízovom období.

Opatrenie 12:**Upraviť vzťahy a právomoci SOZA tak, aby autorské poplatky boli zachované, ale netvorili prekážku pri organizácii podujatí****Odôvodnenie:**

Rešpektujeme právo autorov na odmenu za ich dielo, ako aj status SOZA ako ochrannej organizácie autorov, ktorých zastupuje. Na druhej strane považujeme poplatky SOZA neraz za demotivačné a obmedzujúce vznik niektorých podujatí. SOZA je monopolnou organizáciou, ktorej zákon umožňuje takmer neobmedzenú úpravu cenníkov. Navrhujeme, aby činnosť SOZA bola upravená tak, aby bolo transparentné prerozdelenie prostriedkov, ktoré získava od organizátorov podujatí. Rovnako je nutné, aby výber poplatkov nebol viazaný na kapacitu priestoru, ale reálny počet predaných vstupeniek.

Očakávania:

Sprehľadnením činnosti SOZA a to najmä úpravou spôsobu výpočtu autorskej odmeny, na základe reálneho počtu predaných vstupeniek, sa zvýši motivácia k realizácii kultúrnych podujatí a narastie ich počet.

Opatrenie 13:**Zverejniť konkrétny dátum uvoľňovania zákazu hromadných podujatí a pravidelne ho aktualizovať****Odôvodnenie:**

Dnešná situácia napína mnohých organizátorov neistotou. Rozumieme, že štát momentálne nevie určiť presný termín opätovného povolenia kultúrnych podujatí. Na druhej strane, organizátorom to ich situáciu neľahčuje. Navrhujeme preto, aby bol prijatý orientačný termín, v ktorom sa potenciálne tieto podujatia povolia a tento bol priebežne aspoň dvakrát počas mesiaca prehodnocovaný a znovu zverejňovaný.

Očakávania:

Stanovanie takéhoto termínu napomôže všetkým organizátorom zbaviť sa neistoty pri príprave podujatí a lepšie plánovať ich prácu, ako sa aj rozhodovať pri rušení rôznych už naplánovaných podujatí.

Za AKIS spracovali:

Alfonz Kobielsky

Rastislav Marko

René Devečka

Jarmila Žišková

Vranov, 14. apríla 2020